

MARTINA OROŽEN

POMJAN (OLA 11)

1. INVENTAR

1.1. Vokalizem

1.11. Akcentuirani vokalizem

i:	u:	u:
ɛ:	ɔ:	
e:	ə:	
ɛ:	ɑ:	

1.111. Fonema /ɛ:/ in /o:/ imata redkejše fakultativne variante [iɛ:] in [uo:] oziroma [o:]; /ɑ:/ podlega delabializaciji; zanjo ni fonoloških razlogov (s'la:ma ~s'la:ma); fonem /e:/ je zaradi neizrazite kvalitetne opozicije med tremi /ɛ: e: ε:/ v gradivu delno zabeležen z /ɛ:/.

1.12. Neakcentuirani vokalizem

[ɛ] i		u
[e]	ɛ	ə
	ɔ	[o]

1.13. V neakcentuiranih zlogih nastopajo silabemi /l m n/ — γ'rą:błſte, 'zə:rńca, sm'rę:ka.

1.2. Konzonantizem

1.21. Zvočniki

v		m
l	r	n
j	í	ń

1.22. Nezvočniki

p	b	f
t	d	
c	s	z
ć	š	ž
č	x	γ

1.221. /ć/ ima fakultativno varianto [tʃ]; najpogosteje nastopa v poziciji za š.

1.3. Prozodija

- 1.31. Akcent ni vezan na določeno mesto v besedah.
- 1.32. Kvantitetnih opozicij v akcentuiranih zlogih ni.
- 1.33. Govor ne pozna tonemske akcentuacije.
- 1.34. Iz povedanega sledi, da inventar prozodemov vsebuje le akcentuirane in neakcentuirane vokale.

2. DISTRIBUCIJA

2.1. Vokalizem

- 2.11. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom. Akcentuirani vokali /u: u: ɔ: i:/ v izglasju niso možni (dobijo protetična v in j); /ø:/ ima v poziciji pred p in b lahko varianto [ɔ:u] — 'zɔ:up, yo'lo:up, 'zɔ:ubu (gen. pl.); /u:/ ni možen pred istozložnim [u]; fonem /ø:/ ima redkejšo fakultativno varianto [a:].
- 2.12. Pri neakcentuiranih vokalih ima posebno v internih zlogih fonem /ø/ lahko fakultativno varianto [o], v izglasju pa je /ø/ navadno zelo ozek; /i o u/ v izglasju ne nastopajo (dobijo protezo); /e/ ne nastopa v poziciji pred /i ñ/.
! m n ŋ so redki; ne nastopajo ob vokalih in ne v akcentuiranih zlogih.

2.2. Konzonantizem

2.21. Zvočniki

/v/ nastopa kot [v] pred vokali, ne pred vokalom ima varianto [u], ki lahko, kadar ni za vokalom, alternira z [u] — 'nø:va, 'no:u, u'dixnu sen; pred sonanti /r ð m n/ možno oboje — u'ra:ta~v'rä:ta, v're:më, šov'rä:žnik, u're~v're 'že'; p'rä:vlica, zd'ra:vle, sp'ra:vla, žeu'le:ne; 'ra:vna, de'žë:vnø, 'da:vnø; u'me:s~v'me:s.
/j/ ima ne pred vokalom varianto [i], razen tega že [j] sam ni izrazit spirant — 'je:ice, 'li:i, 'li:jčić, 'za:jc.
/n/ima pred velari k in γ varianto [ŋ] — uz'γa:ŋka 'uganka', 'ri:ŋka, 'vo:ŋ-γelca 'gugalnica'.

- 2.211. Zvočniki ostanejo zveneči v vseh pozicijah, le [u] se asimilira sledečemu nezvenečemu nezvočniku, kadar ni za vokalom — pertç'e'ra:šníin.

2.22. Nezvočniki

- 2.221. Po zvenečnosti se nezvočniki prilagajajo sledečemu nezvočniku.
- 2.222. Zveneči nezvočniki ne nastopajo v izglasju, ampak imajo tam svoje nezveneče pare (tudi če pridejo v tak položaj po fakultativni redukciji).
- 2.223. /č/ ne nastopa v poziciji za /š/.

2.3. Prozodija

- 2.31. Omejitev glede akcentskega mesta ni.
- 2.32. Dolgi vokali nastopajo le pod akcentom.

3. IZVOR

3.1. Vokalizem

3.11. Akcentuirani vokalizem

i: ← i: — 'zi:ma, 'si:n, k'ri:

← akcentuiranega i v nezadnjih zlogih — 'li:pa, 'xi:ša

u: ← u: po novejšem opuščanju vmesnega refleksa u: — 'bu:rja~'bu:rja, 'šu:ša~'šu:ša, 'ju:žna

← o: — 'nu:s, 'ku:st, 'su: 'sol', 'lu:ž, s'tu:ž' 'stoj'; s'ku:rja, 'ku:ža, 'ku:la

← včasih iz akcentuiranega o v nezadnjem zlogu — 'yu:še 'olje', 'ku:še 'kolje' (3. os. sg.), 'uu:ister, 'yu:né 'goni', 'ru:zje, 'du:ber, 'Ku:per, 'xu:din 'hodim' (glej še 3.11 pri /o/)

← į: in į — 'yu:k~'u:k 'volk', 'su:z', 'du:x, 'pu:š

← o pred istozložnim ū različnega izvora — 'lu: 'lov', s'tu: 'stol', 'vu: 'vol', 'vu:ca 'ovca'

← e + ū v part. na -t — šu:

u: ← u: — 'su:x, k'lu:č, 'du:ša, 'vu:sta

← akcentuiranega u v nezadnjem zlogu — 'bu:kovo

[ie:] ē: ← ē: — m'lę:kę, t'rę:bex, γ'nię:zdę

← akcentuiranega ē v nezadnjem zlogu — 'dę:lę, sm'rę:ka, ko'lę:no, m'rię:za

e: ← e: — 'pe:č, lęd'je:, 'me:t 'med', 'le:t 'led'

← akcentuiranega e v nezadnjem zlogu — 'te:ku, s'pe:ku

← ě: — 're:t 'red', γ're:n 'grem', ji'me:, k'le:u

← akcentuiranega ě v nezadnjem zlogu — 'je:tra, 'že:ja, te'le:ta (gen. sg.)

← akcentuiranega e v tujkah — ta've:la 'opeka', 'me:dex 'zdravnik', 'le:tera 'pismo'

V gradivu se namesto pričakovanega /e:/ najde večkrat tudi /ɛ:/ (glej 1.111 in 3.11 pri ē:).

[o:] [uɔ:] ɔ: ← ɔ: — 'zɔ:p, 'mɔ:š, γɔ:lɔ:p, ɥub'rɔ:č

← akcentuiranega ɔ — 'γɔ:ba, 'dɔ:γa, st'rɔ:k

← akcentuiranega o — 'xɔ:din 'hodim', 'γɔ:nin, 'duɔ:ber, 'vɔ:sen: 'osem', 'uɔ:ister, 'xɔ:ja, š'tɔ:rkla, 'čɔ:k 'klada', 'po:t 'tla'

V posameznih primerih je za akcentuirani o v nezadnjem zlogu izpričan /u:/ (Glej 3.11. pri /u:/).

← o, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — č'lɔ:vek, 'vɔ:da, 'nɔ:γa, s'mɔ:la

ɛ: ← ɛ: in e: namesto pričakovanega /e/ — 'pɛ:t, 'pɛ:ték, 'sɛ:don 'sedem', pə'pɛ:u, 'nɛ:su 'nesel' (prim. 1.111)

← e, ki je prišel pod akcent po premiku akcenta s končnega kratkega zloga — 'sɛ:stra, 'žɛ:lot, 'te:le, 'mɛ:dvit, 'dɛ:beɛ, 'pɛ:len

← akcentuirani i, u, e, ě, a, ɔ v zadnjem zlogu — 'dɛ:m, k'le:n, k'rɛ:x, 'je:x 'jug', 'rɛ:p, 'čɛ:p, 'zɛ:t, m'rɛ:s, b'rɛ:t, 'lɛ:s 'sem', 'pɛ:s

← ɔ, če je prišel pozno pod akcent — 'dɛ:ska, s'te:za, 'te:nek, 'dɛ:nes

← ě, ki je prišel pod akcent po premiku s končnega kratkega zloga, če: se akcent ni premaknil, ko je bil ě še dolg — 'je:zek, 'mɛ:xek

- ← i, u, a, če so prišli pozno pod akcent — 'že:vot 'živót', 'je:mět 'ime-tí', 'ke:pi! 'kupi!', je po 'še:šu, 'fe:ntič, 'fe:čou
 ← i, ě, e v poziciji pred r — ple'ně:r, krum'pe:r, x'če:re, 've:ra, 'mě:rin 'merim', u'če:raj (v posameznih prim. tudi i — se'ki:ra)

- [a:] a: ← a: 'lā:s, γ'lā:va, k'rā:ł, k'la:s
 ← akcentuiranega a v nezadnjih zlogih — 'mā:ti, 'lā:stuca, d'lā:ka:; b'rā:zda, v'rā:ta;
 ← akcentuiranega a v tujkah — bā:rba 'stric' lā:na 'volna', žā:ifa, 'žor'na:da 'dnina', γ'ua:nt (Glej še 2.11.)
 ← ē: 'vā:s, 'dā:n
 ← akcentuiranega ē v nezadnjih zlogih — 'lā:že
 ē: ← ē: in ē skupaj z r (ə: + r) — 'sə:rp, 'tə:rn, 'də:rva, 'və:rba, 'čə:ru, u'o'bə:rve
 ← r + i, ě po redukciji vokala pod prvočno kratkim akcentom ali če je prišel pod akcent po pozinem preskoku akcenta s končnega kratkega zloga — 'žə:rbić, 'pə:rnes' 'prinesi', 'pə:rt 'pred' 'pə:ršu 'prišel'

3.12. Neakcentuirani vokalizem

- [e] i ← i — 'mā:ti, 'ku:si (nom. pl.), 'kō:ni, 'lu:pi, m'lā:tin 'mlatin'; ž'lī:ce 'žlici' (du.), 'ku:stę, 'se:dę 'sedi!' (morphološke končnice)
 ← neakcentuiranega i v sufiksih -ić, -ište, -ica — 'ko:zlić, 'ja:nčić 'jagnjič', 'te:lić; 'si:rište, 'šu:mlište; 'mā:čika
 ← i skupaj z istozložnim ī — 'že:ši 'zašij'
 ← i v tujkah — dira'so:l 'sončnica', 'pē:rtit 'deliti'
 ← ē v poziciji pred palatalnim ī n — 'ka:šił, 'zu:bił, 'sē:mił 'semenj', 'vo:yiń, če're:šiń (gen. pl.)
 ← v posameznih primerih iz ē — 'mē:dvit ~ 'mē:dvět, se smi'ja:š 'smeješ', rē:či: (gen sg. in pl.)
- u ← u — lu'pi:na, xu'di:ć (redko ohranjen)
 ← ī — mu'či:, su'zi: (gen. pl.), 'ja:buka
 ← posamično v deklinacijskih oblikah — u 'rē:du, pēr 'ko:ńu
 ← o v posameznih primerih, zlasti za labiali in velari — ku'bi:lcia, γu'sevěnca, mu'ža:nę 'možgani', uub'bą:t, uub'rą:č, ku'lo:r, 'ku:kuca
 ← posamično pri nevtrih, kjer je iz morfoloških razlogov naglas ustaljen na začetnem zlogu — 'də:rvu, 'pē:ru
 ← neakcentuiranih ē, i + u različnega izvora — 'kō:tu, 'ci:rku, 'nō:su
 ← u različnega izvora za zvočnikom r v izglasju — 'čə:ru, u'mě:ru
 ← ou v gen. pl. — 'ru:γu, so'se:du, k'rą:ju
 ← o ali ē oziroma e+u različnega izvora (nedosledno poleg -ov ali -ev) — 'fə:žu, 'tō:pu, 'topol', 'ži:vu, Pe'rū:šćev'
- [o] o ← o v večini primerov; v posameznih primerih tudi u (Glej 3.12 pri u) — γospo'da:r, pōy'rē:p, lō'pa:ta, spōm'la:t, prok'letę; 'ži:tō, m'lę:kō, 'vi:nō, 'ma:łō, ž've:ltō iz m'lę:kon
 ← q — so'se:t, 'že:lot, st'rē:łajq, 'že:nō (acc. sg.)
 ← ē v poziciji pred zvočnikom m — 'ja:rom, 'sē:don 'sedem', 'vō:son

- [e] ε ← e 'ku:nen, 'pe:tex, 'ze:len, 'te:če, ne'de:ía, je'se:n
   ← ē — se'ki:ra, le'nú:x, 'čo:vek, 'vo:rex
   ← ę — 'vi:me, 'sé:me, 'sé:stre, 'pa:meten, 'po:žéu, ple'sa:vec
   ← ə — 'de:nas, 'če:sen, 'pu:pek, z've:zek; p'ra:zen, 'do:ber, bo'lé:zen,
     čeb'la:k, ve:zen 'vuzem, p'ra:sec
   ← a razen v izglasju — 'de:let, 'bo:yet, 'ži:lest; ne'li:ven 'nalivam', ze-'li:va, zve'li:la, kre'li:ca 'matica', 're:dić, na 'rø:kex, iz γ'la:vemę;
     u'če:rej, z'γø:dej; ške'li:in
   ← včasih iz i (zlasti v inf. s pripono -ni-, -i- in v suf. -ik) — že'vi:n,
     po'γi:nęt, na'rę:det, 'ke:pet, 'je:zek, 'pi:rnek, 'vu:čex 'očim'
   ← u — t're:bex, reme'ńa:k
- a ← izglasnega a — 'uq:ća, 'uq:na, 'ze:mía, 'ko:sa, 'pi:ta, 'pa:da, st'rę:ía
   ← posamično iz a — zas'to:pe, zak'le:ne, zay're:jen 'zagrajen', na-'rø:be, 'čo:tast
   ← o v posameznih primerih akanja — ma'ti:ka, ka'ku:š, da'mu:
   ← a v tujkah (posamično) — ma're:nda, tambu'ri:na, ka'pu:s 'zelje',
     ka'ne:la, ka'po:t, ba'ra:ka
- ə ← ə (posamično) — 'la:čen, 'ni:sen, 'je:γel, 'li:sker
   ← i (redko) — če'yo:u, kē'ta:ra, lē'si:ca
   ← u — zyə'bi:la, stər'pə:na, və'ši:, je'ni:ca, je'na:k 'mladenič', ləd'je:,
     pəs'ti:n, kə'pa:vən, klə'ča:inca 'ključavnica'
   ← o in q v posameznih primerih — pə'ti:ca 'potica', də'mu: 'domov',
     ylə'bø:ko, təpo'ri:šte
   ← e, ē, ę — pə'pe:u, və'se:u, bə'se:da, vəve'ri:ca, čə'ni:ca 'pšenica';
     klə'či:, smə'ti:, t'ri:dəset
   ← e v tujkah — vəš'ta:ía 'obleka', pət'ía:ć 'berač' posamično
   ← a posamično — upa'si:lq 'prošenje', kə'za:ləc 'prst kazalec', pəs'ti:r,
     kə'di:vec, s'kə:rxən, 'ku:xərca, ž'ni:dərca; zə'ši:je, zə'ne:u 'zanetil',
     š'ra:jəjø
   ← a v posameznih tujkah v prednaglasni poziciji — fə'čo:u 'rutica',
     kən'to:n 'vogal', so kən'ta:lę 'so peli' kə'de:na 'veriga', je pə'sa:u
     'je šel mimo'
   ← ę skupaj z r (ə + r) — sker'lu:p, dər'ži:, sər'ce:
   ← i, u, ē, a, če so se reducirali za zvočnikom in se premaknili pred
     zvočnik — kər'ži:šte, zəkər'ča:la, dər'γa:čin, pərtφe're:a:šnín 'pred-včerajšnjim', dər've:na 'lesena', kər'pa:nu je 'poginjeno', stər'-ši:na, kər'bo:n; ərst're:šena, 'raztresena', st'rę:xənca 'slamnata
     streha', š'tə:rkəlca 'klofuta', yu'se:vənca

3.2. Konzonantizem

3.21. Zvočniki

Zvočniki /jírmnń/ so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

v ← w

- ← kot protetični glas — 'vu:ke 'očke', 'vɔ:zek
 ← l, če ni bil pred vokalom ali j
 j ← kot protetični j — 'jɛ:γlɛ 'igle', ji'me:na
 ← v posameznih primerih kot prehodni glas (pred dentali) — tel:
 ja:insko, pɔm'ja:inska, 'že:inska, s've:jča, 'uɔ:ister
 ī ← v skupinah mj, bj, vj — 'γə:rmle, zd'rɑ:vle, 'di:vle 'divje', 'šu:mle,
 toda div'jɔ:k
 l ← l pred vokalom ali j
 ← primarne skupine tl, dl — 'ši:la 'šilo', po'me:la, 'je:u, 'je:la
 r ← neakcentuiranega ř skupaj z /ə, (ə+r)
 n ← izglasnega m v končnicah in posameznih drugih primerih — k'rɑ:van,
 te'lɛ:tan, 'vu:can 'ovcam', m'lɑ:tin, 've:rjen, pən'sa:n; 'pɛ:sen
 'pesem', s'rɑ:n 'sram', 'se:don 'sedem' 'ta:n 'tam' 'čo:n 'bom'

3.22. Nezvočniki

Nezvočniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem sistemu, poleg tega pa:

- ć ← t
 ← k v poziciji pred i — 'ći:xne 'kihne' (osamljeno)
 γ ← g
 x ← k, g pred t ali k z možnostjo posplošitve — 'nɔ:xet, 'lɑ:xet, 'me:xek
 š, ž ← s, z po prekozložni asimilaciji — 'šu:ša, poš'lu:ša, 'že:šu 'zašil'
 Zveneči nezvočniki so nastali tudi iz zvenečih po asimilaciji na sledeče
 zveneče nezvočnike, zveneči pa iz zvenečih z ustreznou asimilacijo na sle-
 deče zveneče in v izglasju; pri tem g iz izhodiščnega sistema (sedanji γ)
 alternira s /x/.

3.3. Prozodija

- 3.31. Akcentsko mesto je kot v izhodiščnem sistemu z naslednjimi razlikami:
 3.311. Akcentuirani so zlogi, ki so bili v poziciji pred akcentuiranimi kratkimi
 zadnjimi zlogi — 'že:na, 'vɔ:da, 'me:dvet, 'vɔ:trok, 'me:γla, 've:sok, p're:let
 'preliti'
 3.312. Zaradi morfoloških izravnavanj (po predložnih zvezah in pluralu) je pri
 nevtrih pogosto odpravljen naglas na končnem zlogu pri tipu kolo ('sə:nɔ,
 'tə:stɔ, 'lə:ku:ko, d'rə:vu, 'me:so, ne:bɔ, 'te:lo, b'lə:γɔ, z'lə:tɔ, poleg sər'ce:,
 ji'me:). Da je bil slovenski premik cirkumfleksa izvršen, se vidi po primerih
 kot γu'lq:up, γub'lq:k, ku'ku:š, kɔs'ti: (gen. in nom. pl.), kər'vi:, ləd'je:,
 do'ma: (adverb).

3.4. Izguba fonemov

- 3.41. Vokalna redukcija je v začetni fazi razvoja. Redko, zlasti ob sonantih je
 zaslediti izpad posameznih vokalov — 'kɔ:nc, 'zvɔ:nc, 'vu:sk, ž'bɛ:lar
 'čebelar', por'či:la 'poročila', s'rɔ:ta; precej pogosto v sufiku -ica —
 'mã:vərca 'mavrica', uo'ku:lca, t'ra:uca, 'lq:sto:uca (toda p'rɔ:vlica, 'ma:tica)
 Za točnejšo opredelitev je premalo gradiva.

- 3.42. Izgublja se konzonant t za s v izglasju — 'po:rnes 'prinesti', 'po:jis 'po-jesti', t're:s 'tresti', s'na:žis 'enajst', 'pe:s 'pest' (pri sklonljivih besedah se po ostalih oblikah lahko t ohranja — 'ku:st, x'rą:st), razen tega se izgubljajo v težko izgovorljivih skupinah v posameznih primerih razni konzonanti — γ'ro:zje grozdje, z'di:ne 'vzdigne'.